

JIM JARMUSCH

1.12. - 8.12. 2004

Kino AERO
Biskupcova 31, 130 00 Praha 3
tel 271 771 349
e-mail info@kinoaero.cz
www.kinoaero.cz

KINO
Aero
Kino, ve kterém se budete vznášet

PROGRAM PŘEHLÍDKY

- 1. st** 18.00 **GHOST DOG – CESTA SAMURAJE** (Ghost Dog: the Way of the Samurai) USA 1999, scénář a režie Jim Jarmusch (116 min, anglická verze, české titulky)
20.30 **NOC NA ZEMI** (Night on Earth) USA-FRA-SRN-JAP 1991, scénář a režie Jim Jarmusch (129 minut, anglická verze/polské titulky/simultánní překlad)
- 2. čt** 18.00 **PODIVNĚJŠÍ NEŽ RÁJ** (Stranger Than Paradise) USA 1984, scénář a režie Jim Jarmusch (89 minut, anglická verze/polské titulky/simultánní překlad)
20.30 **MRTVÝ MUŽ** (Dead Man) SRN 2001, režie Christian Petzold (88 minut, anglická verze / české titulky)
- 3. pá** 18.00 **NOC NA ZEMI** (Night on Earth) (viz 1.12.)
20.30 **MIMO ZÁKON** (Down by Law) SRN-USA 1986, scénář a režie Jim Jarmusch (107 minut, anglická verze/polské titulky/simultánní překlad)
22.30 **DALŠÍCH DESET MINUT I** (Ten Minutes Older: The Trumpet) GB-SRN-ŠPA-NIZ-FIN-ČINA 2002 režie Wim Wenders, Jim Jarmusch, Aki Kaurismäki, Spike Lee, Victor Erice, Werner Herzog, Čchen Kaige (92 min, anglicko-německo-mandarínsko-španělsko-finská verze, české titulky)
- 4. so** 18.00 **MRTVÝ MUŽ** (Dead Man) (viz 2.12.)
20.30 **TAJUPLNÝ VLAK** (The Mystery Train) USA-JAP 1989, režie Jim Jarmusch (120 min, anglicko - japonská verze/české titulky)
22.30 **ROK KONĚ** (Year of The Horse) USA 1997, scénář a režie Jim Jarmusch (107 min, anglická verze, české titulky)
- 5. ne** 18.00 **TRVALÁ DOVOLENÁ** (Permanent Vacation) USA 1982, scénář a režie Jim Jarmusch (75 minut, anglická verze/polské titulky/simultánní překlad)
20.00 **GHOST DOG – CESTA SAMURAJE** (Ghost Dog: the Way of the Samurai) (viz 1.12.)
- 6. po** 18.00 **TAJUPLNÝ VLAK** (The Mystery Train) (viz 4.12.)
20.30 **PODIVNĚJŠÍ NEŽ RÁJ** (Stranger Than Paradise) (viz 2.12.)
- 7. út** 18.00 **ROK KONĚ** (Year of The Horse) (viz 4.12.)
20.30 **KAFE A CIGÁRA** (Coffee and Cigarettes) USA 2003, režie Jim Jarmusch (96 minut, anglická verze/české titulky)
- 8. st** 18.00 **MIMO ZÁKON** (Down by Law) (viz 3.12.)
20.30 **KAFE A CIGÁRA** (Coffee and Cigarettes) (viz 7.12.)

Životopis Jima Jarmusche napsala Alena Prokopová (doplnil Vojta Rynda)
Přehlídku spolupřádá Hlavní město Praha.

EUROPA ★ CINEMAS

Jim Jarmusch

Jedna z autorských konstant americké filmářské scény svou zajímavost prokazuje už dvacet let. Tvůrce, který se narodil 22. ledna 1953 v Akronu v Ohio, pomáhá konstituovat moderní podobu amerického nezávislého filmu a zůstává jejím ctěným a živoucím nestorem; svou originalitou a důsledností však přesahuje její teritorium. Důkazem může být i skutečnost, že Jarmusch si stojí na svém stranou výkyvů módy zasahujících i tuto oblast: na počátku 90. let, kdy se schylovalo k boomu nezávislého filmu, realizoval "komerčně" laděnou Noc na zemi (1991); v roce 1995, kdy začala být zřejmá snaha některých nezávislých inklinovat ke komerčněji laděným projektům, naopak překvapil i v rámci své filmografie nevšedním westernem **Mrtvý muž**. O chuti neustále hledat vlastní svěbytný pohled na svět svědčí i to, že Jarmusch začal studovat žurnalistiku, ale po roce si specializaci změnil na anglickou literaturu (její studia završil na newyorské Kolumbijské univerzitě) a pak se zabýval filmem na Newyorské univerzitě. Jeho učitel, režisér Nicholas Ray, mu později pomohl debutovat snímkem **Permanent Vacation** (1980). S pomocí Wima Wenderse a rozšířením svého absolventského snímku **New World** zase Jarmusch realizoval svůj první mezinárodně ceněný projekt - road movie o nemožnosti ujet sám sobě **Podivnější než ráj** (1984). Zlatý leopard na MFF v Locarnu a Zlatá kamera na MFF v Cannes se staly prvními z řady cen, které tento autor během své režijní kariéry získal. Také tragikomedie o putování trojice uprchlých vězňů **Mimo zákon** (1986) se zabývala autorovými oblíbenými hrdiny - lidmi žijícími jako bezdomovci vně společnosti orientované na konzumní "americký sen" a trávícími život únikem před realitou. Mezi další ocenění, která Jim Jarmusch získal, patří i Cena za umělecký přínos na MFF v Cannes za jeho první barevný film **Tajuplný vlak** (1989). Největší zlom v jeho režisérské kariéře ovšem zatím představuje už zmíněný **Mrtvý muž**, kterým vstoupil - aniž by se vzdal svého chladnokrevného smyslu pro humor - do období moudré zralosti. Vedle celovečerních filmů natáčí také krátké snímky: za třetí filmeček ze série **Kafe a cigára** s podtitulem **Někde v Kalifornii** získal prestižní Zlatou palmu na MFF v Cannes. V roce 2003, sedmáct let po prvním z nich, spojil jedenáct těchto tematických skečů do stejnojmenného filmu s celovečerní stopáží.

Každý Jarmuschův film je pro příznivce kvalitní filmové podívané událostí už proto, že tento výlučný a stále překvapivý autor realizuje své projekty vzhledem k permanentním problémům s financemi v delším časovém horizontu. Pro jeho tvorbu je příznačný důraz na důsledně oddramatizovanou, minimalistickou, ale zároveň rafinovaně konstruovanou vypravěčskou strukturu, odvaha experimentovat s filmovým jazykem a chuť sprádat hutnou síť postmoderních odkazů vztahujících se k americkému (pop)kulturnímu klimatu i k tradičním mainstreamovým žánrovým prvkům (road movie - **Podivnější než ráj**, "útlék v řetězech" - **Mimo zákon**, western - **Mrtvý muž**, gangsterka - **Ghost Dog - Příběh samuraje**). Past žánru, v níž uvízl oficiální Hollywood se svými příběhovými prefabrikáty, je pro něj naopak osvobozujícím východiskem osobní výpovědi a zároveň zárukou, že nalezne odezvu u publika. Řada Jarmuschových vypravěčských postupů, ironických odkazů a bizarních odboček se stala fetiši mezinárodní nezávislé scény (příkladem mohou být třeba i filmy Petra Zelenky).

Na svých filmech se režisér, pro něhož je obrazem lidské existence cesta, vyprávěcím principem dialog a klíčovým tématem nemožnost splynutí různých kulturních okruhů, podílí jako scenárista, někdy ovšem také jako střiháč, producent či kameraman. Důraz klade i na hudební stránku svých filmů, kterou mu pomáhají spoluvytvářet výrazné muzikantské individuality. Ty se v jeho filmech často objevují také jako herci (John Lurie, Tom Waits, Screamin' Jay Hawkins, Iggy Pop...). Kolegové z řad nezávislých filmářů zase s oblibou využívají jeho charismatického vzhledu v drobných rolích (Aki Kaurismäki - **Leningradští kovbojové dobývají Ameriku**, 1989, Alexandre Rockwell - **Průšvih**, 1992, Wayne Wang - **Vztek**, 1995, Billy Bob Thornton: **Sling Blade - Smrtící bumerang**, 1996). I u nás má Jim Jarmusch stále obdivovatele: místo v české distribuci našly všechny jeho filmy s výjimkou jeho prvotiny **Permanent Vacation**, která se však už hrála např. na MFF v Karlových Varech. Kritik Geoff Andrew věnoval Jarmuschovi kapitolu ve své knize o americkém nezávislém filmu, jež vyšla loni v pražském nakladatelství Volvox globator a jež je příznačně nazvána **Podivnější než ráj**.

o pocitu vykořeněnosti a o ztrátě tradičních hodnot. Bizarnímu, jemně sebesparodickému snímku dominuje hudba Neila Younga a herecké výkony Johnnyho Deppa, Garyho Farmera, Iggyho Popa, Johna Hurta a Roberta Mitchuma.

DALŠÍCH DESET MINUT I

(Ten Minutes Older: The Trumpet, 2002)

Muž sní o těžké práci na sibiřských naftových polích po boku milované ženy (povídka A. Kaurismäkiho). Herečka se pokouší do kratičké přestávky mezi natáčením vměstnat kuřáckou pauzu (povídka J. Jarmusche). Řidič poznává během úzkostné jízdy poušti relativitu času a věčnost rokenrolu (povídka W. Wenderse)... Tyto a další čtyři filmové povídky dalších čtyř renomovaných moderních filmařů spojuje téma „času“, prostor ohraničený deseti minutami a naprostá autorská svoboda – tak zněla tři zadání, jež dostalo všech sedm režisérů. Vznikl tak jedinečný a myšlenkově provokativní povídkový snímek, který se zmíněného zadání dotýká nejrůznějšími způsoby - černobíle či barevně, v žánru dokumentu poetického (Werner Herzog) či politického (Spike Lee), jako tragikomická miniatura u Akiho Kaurismäkiho, filosofická reflexe u Wima Wenderse či křehký snový příběh u Čchena Kchaj-ke.

Autoři výjimečného projektu se dotýkají „věčných“ témat lidské existence, jakými jsou zrození, smrt a láska, pomíjivost okamžiku, věčnost mýtu a osudovost historie. Ze známých herců se v tomto filmu objeví např. Kati Outinenová, Markku Peltola či Chlôe Sevignyová. Snímek **Dalších deset minut I** je součástí diptychu, který doplňuje prakticky současně natočený, stejně koncipovaný projekt s obdobně „hudebním“ původním názvem **Ten Minutes Older: The Cello**.

KAFE A CIGÁRA (Coffee and Cigarettes, 2003)

Krátké černobílé anekdoty založené na tlachání u kávy a cigaret Jarmusch natáčel už od roku 1986. Do celovečerního filmu se mu jich vešlo hned jedenáct, od té úplně první s Robertem Benignim a Stevenem Wrightem přes asi nejznámější kousek, v němž se navzájem trumfují Iggy Pop s Tomem Waitsem, až po šest přírůstků z roku 2003. Epizody těží z lenivé kavárenské atmosféry a brilantně napsaných dialogů se zálibou v bizarnosti, ale většinu z nich stojí za to zhlédnout už jen kvůli jejich obsazení. Jen u Jarmusche totiž můžete vidět, jak se Bill Murray vybavuje s hiphoppery GZA a RZA, jak Jack a Meg ze skupiny White Stripes probírají vynálezy Nikoly Tesly nebo jak Alfred Molina přesvědčuje Stevea Coogana, že jsou vlastně bratrance. Výstupy spojuje Jarmuschovo oblíbené téma střetu kultur, typické pro režiséra jsou i postavičky outsiderů.

TRVALÁ DOVOLENÁ (Permanent Vacation, 1982)

Šestnáctiletý Aloysius Christopher Parker (CP) se potuluje bezútešným New Yorkem a hledá nějaké místo, kde by se mu aspoň trochu líbilo. Jeho hledání je marné. „Teď, když už jsem pryč, přeju si vrátit se tam, odkud jsem tak chtěl pryč, když jsem tam byl.“ To je jedna z mnoha životních moudrostí, které sype z rukávu. Svět v okolí Lower East Side je svět graffiti a útržkovité hudby, nic nemá dlouhého trvání, všechno je pomíjivé. Aloysius se setkává s mnoha lidmi, ale nakonec konstatuje: „Pro mě jsou lidi, které jsem poznal, jako řada pokojů, jako všechna ta místa, na kterých jsem se nějakou dobu zdržoval. Když do nich člověk vstoupí poprvé, je zvědavý na ten prostor, lampu, televizi. Ale pak někdy se dostaví strach, plíživý strach ... Každý je prostě jen sám, a proto se jen tak poflakuju.“ I na konci filmu, kdy je na lodi, která ho odváží do Paříže, je rezignovaný: „Já se prostě neumím přizpůsobit a nikdy se to nenaučím.“ Permanent Vacation je Jarmuschův první film a je svým způsobem směrodatný pro celou jeho další tvorbu. Příběh notorických ztracenců, kteří se jen tak protloukají životem a nejsou schopni zbavit se pocitu, že je to lepší všude, kde oni právě nejsou, vypráví Jarmusch v nejrůznějších variacích vlastně stále znovu. V tomto filmu započala také jeho spolupráce s hudebníkem Johnem Lurie.

PODIVNĚJŠÍ NEŽ RÁJ (Stranger Than Paradise, 1984)

„Král amerického nezávislého filmu“ Jim Jarmusch vstoupil svým druhým celovečerním snímkem do povědomí intelektuální veřejnosti jako autor minimalisticky vyprávěných příběhů: strohá fabule, několik odpsychologizovaných aktérů a syrový černobílý obraz se ocitají ve službách sřízavé ironie, dotýkající se zaběhnutých představ publika o Americe jako zemi snů. Pocit rozčarování, nemožnosti komunikovat a nejasné nespokojenosti se zmateným osudem, z něhož se nelze vymanit, provází všechny tři postavy díla: šestnáctiletou maďarskou emigrantku Evu Molnarovou, jejího poameričtělého bratrance Willieho

i jeho amerického přítele Eddieho. Nejde o vyprávění o odcizení emigrantů - odlišná národnost dvou postav má jen zdůraznit jejich vykořeněnost. Chladný odstup autora ústí v moralitu o světě, v němž svazujeme sami sebe a ještě se utvrzujeme v určených rolích. Původně půlhodinový snímek, z něhož se stal celovečerní film díky Wimu Wendersovi, který Jarmuschovi daroval materiál uspořené při realizaci Stavů věcí, byl vyznamenáno Zlatou kamerou na 37. MFF v Cannes 1984 a Zlatým leopardem na 37. MFF v Locarnu 1984. Ve filmu uvidíte mj. Johna Lurieho (jinak hlavně skladatele filmové hudby a punkrockového muzikanta), Eszter Balintovou a Toma Dicilla (jinak hlavně kameramana a režiséra příjemného filmu Box of Moonlight, u nás distribuovaného pod názvem Život v sedmém nebi).

MIMO ZÁKON (Down by Law, 1986)

Po úspěchu své černé komedie Podivnější než ráj si nekorunovaný král amerického nezávislého filmu Jim Jarmusch definitivně upevnil svou komerční pozici hořkou komedií Mimo zákon. Částečně ustoupil svému dosavadnímu minimalistickému stylu i přísně pochmurnému tónu. Hlavními protagonisty jednoduchého příběhu, vystavěného jako vždy u Jarmusche na paradoxech, je trojice mužů uprchlých z vězení. Zkrachovaný diskžokej Zack a pasák Jack, kteří byli nevinně odsouzeni, se v cele setkají s upovídaným, bizarním Italem Robertem, jenž v sebeobraně zabil náhodou člověka. To mu nebrání, aby se na svět díval růžovými brýlemi a podnítl dokonce trojici k útěku z vězení, při němž se (jako obvykle) inspiruje americkými filmy. Při bloudění neworleánskými bažinami leze Ital svým neustále se hádajícím druhům soustavně na nervy svým naivním optimismem a recitací milovaných amerických básníků v italských překladech. Potom se na první pohled zamiluje do své krajanky Nicoletty, majitelky malé hospůdky, a rozhodne se s ní žít šťastně až do smrti; dvojice Američanů, kteří jsou kvůli nesnášenlivým povahám a pocitům vykořeněnosti jakoby stále ve vězení, musí pokračovat v cestě. - Zatímco Jack a Zack představují (i jmény “zaměnitelné”) cizince ve svém vlastním světě, je “turista” Roberto v jakékoli situaci spokojenou bytostí, čerpající životní energii z neautentického světa komerčního filmu, reklamy a překladové literatury. Je mužskou obdobou maďarské emigrantky Evy z předchozího Jarmuschova filmu Podivnější než ráj, jemuž se Mimo zákon podobá jak tématicky, tak řešením dramatické situace. Režisér však vrší své paradoxy mnohem bohatěji, dává vyniknout tragikomické dvouznačnosti drobných “nedramatických” situací, jež prožívají jeho hrdinové (je příznačné, že vynechává jedinou případnou “akční” scénu svého příběhu - samotný útěk z věznice). - V hlavních rolích snímku se objeví Jarmuschův dvorní skladatel a příležitostný herec, saxofonista John Lurie, písničkář Tom Waits a svérázný italský herec a režisér Roberto Benigni.

TAJUPLNÝ VLAK (The Mystery Train, 1989)

Tajuplným vlakem završil Jim Jarmusch svou volnou „jižanskou trilogii“(Podivnější než ráj, Mimo zákon) a vyrazil své směřování od uvolněného tvaru k divácky přístupnější, sevřenější dramatické podobě svých trpkých černohumorných tragikomedií. Tajuplný vlak je originálním experimentem s povídkovou formou, jejíž nosnost Jarmusch zkoumal už ve snímku Podivnější než ráj a již plně využil až v Noci na zemi.

Tři příběhy Tajuplného vlaku se odehrávají paralelně během čtyřicetihodin v Memphisu: jejich protagonisté (dvojice japonských turistů, italská vdova, tři pobertové mimo zákon) se prakticky nese setkávají. Vedle toho, že všichni přenocují v laciném hotýlku v čer-

nošské čtvrti, však mají mnoho společného: jsou to životní ztracenci „bez domova“, kteří se – jako většina Jarmuschových postav – pohybují v prazvláštním vakuu mezi svými vlastními pocity i osudy a mezi „americkým snem“ (vnějším tlakem společnosti, který do jejich životů proniká vesměs prostřednictvím popkulturních modelů). Jedním z bizarních symbolů tohoto snu je Elvis Presley, se kterým se postavy v „Králově městě“ Memphisu setkávají na každém kroku: pro Japonku, posedlou Amerikou, je Presley největší idol; Italice se zjeví zbloudilý Králův duch, pro ni to však nemá žádný význam; Angličanovi Johnymu z třetího příběhu přezdívali Elvis; Králův obrázek visí v každém pokoji hotelu; okamžik, který krátce a intenzivně spojí všechny postavy, naplňuje vedle nočního rychlíku v rádiu hrajiící Presleyho písnička Blue Moon.

Trojice příběhů se liší žánry, pojatými ovšem specificky jarmuschovským polemicky hravým způsobem (po smutné lovestory následuje teskně sarkastická italská romance a potom krimi o totálně zmatených mužích mimo zákon). Je proložena scénami z hotelové recepce, kde recepční a poslíček ubíjejí dlouhý noční čas. Vše začíná příjezdem vlaku a končí jeho odjezdem. Vlak, pocházející z další Presleyho písničky (Mystery Train), je nositelem tajemství, ale patrně také metaforou řádu, jenž postavám v jejich životě schází - nebo jej nedokáží postřehnout.

Jarmusch zde poprvé od svého debutu Permanentní prázdniny pracuje s barvou. Vizually je Tajemný vlak velmi strohý – při kompozici záběrů opuštěných ulic a omšelých domů inspirovaly Jarmusche obrazy E. Hoppera. Presleyho song Blue Moon uvádí z rádia Tom Waits. Jedná se o jeden z nejlepších Jarmuschových snímků, který získal cenu za umělecký přínos na MFF v Cannes.

NOC NA ZEMI (Night on Earth, 1991)

Druhý Jarmuschův barevný film je členěn do pěti povídek, odehrávajících se zároveň během noci v různých časových pásmech v pěti velkých městech (Los Angeles, New York, Paříž, Řím, Helsinky) a v odpovídajících jazycích. Aktéry jsou místní taxikáři a jejich pasažéři. Jarmusch jemně parafrázuje typické postavy, žánry a styly jednotlivých kinematografií (Hollywood, newyorská škola, francouzský neobarokní film, velkohubá italská fraška, seversky zasmušilé filmy Akiho Kaurismäkiho), což se prosazuje ve vyprávěcím rytmu, akcentaci významotvorných motivů, v přesné hudbě Toma Waitse i v samotném hereckém obsazení „typickými“ herci té které kinematografie. Kameraman Frederick Elmes (podílel se na filmech Davida Lynche) těžší maximum z nutně statické kamery, omezující se na pozorování aktérů v prostředí taxiku a na charakterizaci mijejících velkoměstských ulic. Rafinovaná struktura vyprávění poskytuje v jen zdánlivě „náhodných“ situacích obraz světa paradoxů, v němž žijí „vidoucí“ slepci i bezdomovci, kteří jsou všude doma, a v němž se všichni musí vyrovnávat s pocitu odcizení v prostředí falešných mýtů.

Noc na zemi je malý, moudrý a zároveň velmi zábavný snímek, zasluhující si svou inteligencí, humorem a myšlenkovou náplní pozor-

nost všech ctitelů dobrého filmu. V hlavních rolích uvidíte mj. Winonu Ryderovou, Genu Rowlandsovou, Armina Muellera-Stahla, Béatrice Dalleovou, Roberta Benigniho, Mattiho Pellonpää a další.

ROK KONĚ (Year of The Horse, 1997)

Hudební film o Neilu Youngovi a skupině Crazy Horse obsahuje sice typické atributy podobných dokumentů z koncertních turné - fanoušky, zákulisí, stavění aparatury, hotelové pokoje, ubíhající krajinu za okny mikrobusu - ale tady mají tyhle „banality“ vždycy své místo. Navíc je tohle „road movie“ i putováním v čase, neboť tu Jarmusch využil své „amatérské“ záznamy točené v letech 1976 až 1986 mnohdy na formát super8. Ty mají opravdu skvělou atmosféru a oproti „oficiálnímu“ natáčení opravdovou autenticitu. Osou filmu je ovšem „šňůra“ po Evropě a Spojených státech v roce 1996. Jarmusch natočil s Neilem Youngem dva videoklipy, Young napsal skvělou hudbu k jeho anti-westernu Mrtvý muž. Oba se tedy dobře znají, což je z Roku koně opravdu cítit. Mezi nejpůvabnější patří scénka, kdy Jarmusch po cestě autem vysvětluje Youngovi rozdíl mez Starým a Novým zákonem. Jinak jsou rozhovory s jednotlivými muzikanty často velmi rozverné, místy poněkud chaotické a zdánlivě o ničem, ale je třeba soustředit se na celek, teprve v něm se objeví všechny souvislosti. Jakýsi protipól tu působí promluvy Neilova otce - spisovatele Scotta Younga (mj. autora biografické knihy Neil a já), který vnáší do celého díla specifický intelektuální rozměr.

GHOST DOG-CESTA SAMURAJE

(Ghost Dog: the Way of the Samurai, 1999)

Tak jako ve filmu Mrtvý muž zpracoval Jim Jarmusch po svém tradiční žánr westernu, tak ve svém díle Ghost Dog – Cesta samuraje zachází obdobně s neméně klasickým žánrem –gangsterkou. – Osaměle žijící černošský holubář, říkající si Ghost Dog, je vyznavačem samurajského kodexu. Už řadu let pracuje jako mysteriózní nájemný zabiják pro gangstera Louie Bonacelliho, který mu kdysi zachránil život. Louiovi nadřízení však rozhodnou, že musí být zlikvidován. Černoch (hraje ho Forest Whitaker) tedy musí vzdorovat svým „kolegům“.

MRTVÝ MUŽ (Dead Man, 2001)

Mladý účetní Bill Blake cestuje po smrti rodičů z rodného Clevelandu na západní hranici USA. Nezáskává však slíbenou práci a ocitá se bez prostředků v nehostinném průmyslovém městě. V sebeobraně zabije syna bohatého majitele místních železáren a musí prchat před najatými zabijáky. - Fatalisticky laděná westernová komedie Jima Jarmusche poskytuje tragikomickou výpověď

